

Niedziela Palmowa w tradycji Kościoła

Szósta niedziela Wielkiego
Postu nazywana jest
Niedzielą Palmową, inaczej

Niedzielą Męki Pańskiej.
Rozpoczyna ona
najważniejszy i najbardziej
uroczysty okres w roku
liturgicznym - **Wielki Tydzień.**

Początki obchodów

Liturgia Kościoła wspomina tego dnia uroczysty wjazd Pana Jezusa do Jerozolimy, o którym mówią wszyscy czterej Ewangelisci. Uroczyste Msze św. rozpoczynają się od obrzędu poświęcenia palm i procesji do kościoła. Zwyczaj święcenia palm pojawił się ok. VII w. na terenach dzisiejszej Francji. Z kolei procesja wzięła swój początek z Ziemi Świętej. To właśnie Kościół w Jerozolimie starał się bardzo dokładnie powtarzać wydarzenia z życia Pana Jezusa. W IV w. istniała już procesja z Betanii do Jerozolimy, co poświadcza Egeria

(chrześcijańska pątniczka pochodzenia galijskiego lub hiszpańskiego). Autorka tekstu znanego jako *Itinerarium Egeriae* lub *Peregrinatio Aetheriae ad loca sancta*. Według jej wspomnień w Niedzielę Palmową patriarcha otoczony tłumem ludzi wsiadał na osiołka i wjeżdżał na nim do Świętego Miasta, zaś zgromadzeni wierni, witając go z radością, ścielili przed nim swoje płaszcze i palmy. Następnie wszyscy udawali się do bazyliki Zmartwychwstania (Anastasis), gdzie sprawowano uroczystą liturgię. Procesja ta rozpowszechniła się w całym Kościele. W Rzymie szósta niedziela Przygotowania Paschalnego początkowo była obchodzona wyłącznie jako Niedziela Męki Pańskiej, podczas której uroczyście śpiewano

Pasję. Dopiero w IX w. do liturgii rzymskiej wszedł jerozolimski zwyczaj urządzenia procesji upamiętniającej wjazd Pana Jezusa do Jeruzalem. Z czasem jednak obie te tradycje połączyły się, dając liturgii Niedzieli Palmowej podwójny charakter (wjazd i pasja). Jednak w różnych Kościołach lokalnych procesje te przybierały rozmaite formy, np. biskup szedł pieszo lub jechał na ośleciu, niesiono ozdobiony palmami krzyż, księgę Ewangelii, a nawet i Najświętszy Sakrament. Pierwszą udokumentowaną wzmiankę o procesji w Niedzielę Palmową przekazuje nam Teodulf z Orleanu (+ 821). Niektóre przekazy podają też, że tego dnia biskupom przysługiwało prawo uwalniania więźniów.

Polskie zwyczaje

Dzisiaj odnowiona liturgia zaleca, aby wierni w Niedzielę Męki Pańskiej zgromadzili się przed kościołem, gdzie powinno odbyć się poświęcenie palm, odczytanie perykopy ewangelicznej o wjeździe Pana Jezusa do Jerozolimy i uroczysta procesja do kościoła. Podczas każdej Mszy św., zgodnie z wielowiekową tradycją, czyta się opis Męki Pańskiej (według relacji Mateusza, Marka lub Łukasza - Ewangelię św. Jana odczytuje się w Wielki Piątek). Obecnie kapłan w Niedzielę Palmową nie przywdziewa szat pokutnych, fioletowych, jak to było w zwyczaju dawniej, ale czerwone. Procesja zaś ma charakter triumfalny. Chrystus wkracza do świętego miasta jako Król i Pan. W Polsce istniał kiedyś zwyczaj, iż kapłan idący na czele procesji wychodził przed kościół i trzykrotnie pukał do zamkniętych drzwi kościoła, wtedy drzwi się otwierały i kapłan z wiernymi wchodził do wnętrza kościoła, aby odprawić uroczystą liturgię. Miało to symbolizować, iż Męka Zbawiciela na krzyżu otwarła nam bramy nieba. Inne źródła przekazują, że celebrans uderzał poświęconą palmą leżący na ziemi w kościele krzyż, po czym unosił go do góry i śpiewał: „Witaj,

krzyżu, nadziejo nasza!”.

W polskiej tradycji ludowej Niedzielę Palmową nazywano również Kwietną bądź Wierzbną. W tym dniu święcono palmy, które w tradycji chrześcijańskiej symbolizują odradzające się życie. Wykonywanie palm wielkanocnych ma bogatą tradycję. Tradycyjne palmy wielkanocne przygotowuje się z gałązek wierzby, która w symbolice Kościoła jest znakiem zmartwychwstania i nieśmiertelności duszy. Obok wierzby używano także gałązek malin i porzeczek. Ścinano je w Środę Popielcową i przechowywano w naczyniu z wodą, aby puściły pąki na Niedzielę Palmową. W trzpień palmy wplatano również bukszpan, barwinek, borówkę i cis. Tradycja wykonywania palm szczególnie zachowała się na Kurpiach oraz na Podkarpaciu, gdzie corocznie odbywają się konkursy na najdłuższą i najpiękniejszą palmę.

W zależności od regionu, palmy różnią się wyglądem i techniką wykonania. Palma góralska wykonana jest z pęku witek wierzbowych, wiklinowych lub leszczynowych. Zakończona jest czubem z bazi, jedliny, bibułkowych kolorowych kwiatów i wstążek. Palma kurpiowska powstaje pnia ściętego drzewka (jodły lub świerka) oplecionego widłakiem, wrzosem, borówką, zdobionego kwiatami z bibuły i wstążkami. Czub drzewa pozostawia się zielony. Palemka wileńska jest obecnie najczęściej święconą palmą wielkanocną. Jest niewielkich rozmiarów, upleciona z suszonych kwiatów, mchów i traw.

Z palmami wielkanocnymi wiąże się wiele ludowych zwyczajów i wierzeń: poświęcona palma chroni ludzi, zwierzęta, domy. Od dawna istniał także zwyczaj polykania bazi, które to zapobiegają bólom gardła i głowy. Wierzono, że sproszkowane kotki dodawane do

Z

naparów z ziół mają moc uzdrawiającą, bazie z poświęconej palmy zmieszane z ziarnem siewnym podłożone pod pierwszą zaoraną skibę zapewnią urodzaj, krzyżyki z palmowych gałązek zatknięte w ziemię bronią pola przed

gradobiciem i burzami, poświęcone palmy wystawiane podczas burzy w oknie chronią dom przed piorunem. Poświęconą palmą należy pokropić rodzinę, co zabezpieczy ją przed chorobami i głodem, uderzenie dzieci witką z palmy zapewnia zdrowie, wysoka palma przyniesie jej twórcy długie i szczęśliwe życie, piękna palma sprawi, że dzieci będą dorodne. Poświęconą palmę zatykano za świętymi obrazami, gdzie pozostawała do następnego roku. Palmy wielkanocnej nie można było wyrzucić.

Najczęściej była ona palona, popiół zaś z tych palm wykorzystywano w następnym roku w obrzędzie Środy Popielcowej. Znany też był zwyczaj „palmowania”, który polegał na uderzaniu się palmami. Tu jednak tradycja była różna w różnych częściach Polski. W niektórych regionach zwyczaj ten jest związany dopiero z poniedziałkiem wielkanocnym. W większości regionów jest to jednak zwyczaj Niedzieli Palmowej, gdzie „palmowaniu” towarzyszyły słowa: Palma bije nie zabije - wielki dzień za tydzień, malowane jajko zjem, za sześć noc - Wielkanoc.

Dzisiaj, choć wiele dawnych obyczajów odeszło już w zapomnienie - tworzą się nowe. W wielu kościołach można nadal podziwiać kilkumetrowe plamy. Dzieci w szkołach, schole i grupy parafialne prześcigają się w

przygotowaniu najładniejszych palm. Często pracom tym towarzyszą konkursy lub konkretne intencje.